

TURKEY'S DIFFERENT PROBLEMS IN THREE PERIODS OF THREE WOMEN WORKS IN THE CONTEXT OF SOCIAL GENDER ROLES OF WOMEN WRITERS

Gizem Şahin

Abstract

The position of women in society, women's role in society has always been debated along with men. In Turkey as well, there has been a lot of discussion on the women's social position. The main aim of this study is to evaluate women's issues in the context of gender roles by focusing on the novels of three writers from different periods of Turkish political history. In this study, first the Ottoman Era writer Fatma Aliye Hanım's novel Muhederat, then the Republican Era writer Adalet Ağaoğlu's novel Ölmeye Yatmak, finally contemporary writer Ayfer Tunç's novel Yeşil Peri Gecesi were analyzed over the gender roles of their characters. Only one novel of each writer was chosen not to exceed the time limit of the congress report. In the scope of this research, a literature review was done and it was observed from the works reviewed that, in general, comments was made about single period of time. Moreover, the purpose of addressing different time periods is to examine changes in women's issues throughout the history and changes in the social structure over the concepts such as female-male relations, family, social gender, work, politics and freedom, through the characters of novels. Even though, women's problems still exist, the results indicate that women have changed the social perception by increasing awareness, as a result of their effort. In conclusion, this paper facilitates understanding by providing an opportunity to compare the social opinion of three writers from different periods and by showing the progress which writers have made. Providing an opportunity for interdisciplinary vision, literature and social structure can also provide convenience for researchers from different disciplines in their future studies.

Keywords: Women Writers, Gender, Turkey.

GİRİŞ

Kadınların toplum içindeki konumları, erkeklerle birlikte toplum içindeki rolleri hep tartışılmaktadır. Dünya üzerinde farklı toplumların kadınları, tarihin farklı dönemlerinde kadın hareketlerini başlatmışlardır. Özellikle kapitalizmle birlikte, kadınların çalışma ilişkilerinde eşitsizliklere dayalı konumları kadın hareketlerinin tetikleyicisi olmuştur. Kadının yeri yalnızca evi değildir. Ekonomik hayattaki konumlarını ve kadın algısını değiştirmek isteyen öncü kadınlar, yalnızca ekonomi alanında değil, toplumsal ve kültürel hayatta da kendilerini göstermişlerdir. Türkiye'de de, kadın hareketleri, kadının toplumsal konumu pek çok tartışma yaratmıştır. Bu tartışma edebiyatta da kendini göstermiştir. Bu çalışmada da Osmanlı İmparatorluğu'ndan Türkiye Cumhuriyeti tarihine uzanan, yaşadıkları döneme damga vuran, farklı dönemlerin üç kadın yazarının kaleminden kadın sorunlarını değerlendirilmektir. Farklı dönemlerin seçilmesinin nedeni, tarihsel süreçte kadın sorunlarının ve toplumsal yapıdaki değişmelerin, çalışmaya konu olan yazarların eserlerindeki karakterleri üzerinden kadın-erkek ilişkileri, aile, toplumsal cinsiyet rolleri, çalışma yaşamı, siyaset ve özgürlük kavramları aracılığıyla değerlendirmektir. Bu çalışma, kadın sorunlarını tarihin farklı dönemlerinde değerlendirmesi bakımından, bir karşılaştırma olanağı sunması açısından bir farklılık yaratacaktır. Araştırma,

her yazarın seçilen kitapları üzerinden değerlendirmede bulunacaktır. Böyle bir seçimin nedeni, ele alınan konudan uzaklaşmaması bakımından önemlidir. Bir diğer neden de, söz konusu yazarların bütün eserlerinin değerlendirilmesi süre bakımından bir kongre bildirisini aşmaktadır. Bu amaçla, Fatma Aliye Hanım'ın "Muhederat", Adalet Ağaoğlu'nun "Ölmeye Yatmak", Ayfer Tunç'un "Yeşil Peri Gecesi" adlı romanları seçilmiştir. Araştırma konusu kapsamında literatür taraması yapılmış, genel olarak yapılan çalışmaların tek dönem üzerinden görüş belirttiği görülmüştür. Sonuç olarak, bu çalışma farklı dönemlerden üç farklı yazarın edebi ve toplumsal görüşlerinin sunulması, kadınların ve kadın yazarların toplumsal mücadelelerinin geldiği noktayı göstermesi itibarıyla bir kolaylık sağlayacaktır. Edebiyat ve toplumsal yapı, disiplinler arası ilişkiler arasında görüş olanağı sunduğu için farklı disiplinlerden araştırmacılara da, daha sonraki çalışmalarında kolaylık sağlayacaktır.

1. AİLE VE TOPLUMSAL CİNSİYET ROLLERİ EKSENİNDE KADIN

Toplumsal yapıdaki değişimleri göstermesi bakımından en önemli kurumlardan biri ailedir. Kişilerin ilk toplumsallaştıkları yer ailedir. Aile kurumu, evin reisi olmak bakımından kadın ve erkek arasındaki güç ilişkilerinin bir göstergesidir. Bu güç ilişkilerine dayanarak, tarihte aile ve toplumsal hayatta yaşanan değişimleri tahlil edebiliriz.

Osmanlı İmparatorluğu'nda aile yapısı, geniş ailelere dayanmaktaydı. Fatma Aliye Hanım da imparatorluğun geniş ailelerinin birinin üyesiydi, ünlü devlet adamı ve tarihçi Ahmet Cevdet Paşa'nın kızıdır. Böyle bir babanın kızı olmak; öğrenmeye tutkun Fatma Aliye Hanım için büyük bir fırsattır. Kadının toplumsal hayatta yerinin annelik, birinin karısı olmak üzerinden gittiği düşünülen bir dönem için, Fatma Aliye kalıpları yıkmıştır. Bu başarısında babası Ahmet Cevdet Paşa'nın katkısı da vardır. Ahmet Cevdet Paşa eşi ve kızlarının eğitimiyle ilgilenmiş, kızları Fatma Aliye ve Emine Semiyye dönemlerinin öncü kadınları olmuşlardır. Fatma Aliye ve Emine Semiyye sahip oldukları iyi eğitim neticesinde makaleler ve eserler yazmışlar, üye oldukları derneklerde kadın dayanışmasını başlatmışlardır. İlber Ortaylı, Fatma Aliye ve Emine Semiyye Hanımların başlattıkları bu hareketin Batı modernleşmesinden farklı olarak, Osmanlı toplumunun kendi dinamikleriyle gerçekleşen bir modernleşme hareketi olduğunu belirtmiştir (Ortaylı, 2013, s. 82).

Bu noktada, aile kurumunun dönüşmesinde etkili olan Tanzimat Dönemine değinmek gerekir. Batı toplumlarında Sanayi Devrimi sonrasında yaşanan teknik gelişme ve kalkınmanın gerisinde kaldığını düşünen Osmanlı İmparatorluğu, Tanzimat Fermanını ilan etmiştir. Zamanın güçlü bir devleti olan Osmanlı İmparatorluğu'nda da tartışmalar başlamıştır. Bu tartışmaların dayanağını Tanzimat dönemi romanlarında da görürüz. Aslında bu tartışmaların kaynağı endişeye dayanmaktadır zamana kadar toplumun sahip olduğu alışkanlıklar, bu yeni gelişmeler ışığında nasıl şekil alacaktır. Tanzimat yazarları Batılılaşma kaygılarını eserlerindeki karakterler aracılığıyla değerlendirirler, Batılılaşmaya çalışan, hatta Batılılaşmayı yanlış anlayan erkek karakterler üzerinden kaygılarını dile getirirler. Tanzimat yazarı doğuyu eril olarak nitelerken, Batıyı dişil olarak nitelerler. Dolayısıyla kadını da edilgen olarak nitelerler. Ancak sorun, ait olduğu kültürün karşısında farklı bir kültürden etkilenen, erkektir. Kültürel kaygıların olduğu, yeni kimliklerin şekillendiği bir dönemde farklı bir kültürden alınan özelliklerin toplumu nasıl etkileyeceğinin kaygısıdır (Gürbilek, 2014, s. 47).

Fatma Aliye Hanım, düşünülenin aksine geleneksel hayat tarzının kadınların önünde bir engel oluşturmadığına eserlerinde değinmiştir. Kadınların kendi tarihlerini bilmediklerini söyleyerek geçmişte başarılı olan Müslüman kadınların hayatlarından örnekler vermiştir. Yabancı kadın yazarların Müslüman kadınlara dair algılarını değiştirmiştir (Çakır, 2011, s. 71).

Fatma Aliye Hanım, Muhederat adlı romanında Fazıla karakteri üzerinden kadın sorunlarına değinir. Fazıla, babası Sai Efendi ve kardeşi Şefik ile yaşamaktadır, annesini küçük yaşlarda kaybetmiştir. Anne sevgisini aile dostları Münevver Hanım'dan görmektedir. İleri de de Münevver Hanım'ın oğlu Mukaddem ile nişanlanır. Ancak babası Sai Efendi'nin Calibe Hanım ile evliliği Fazıla'nın hayatında köklü değişimlere neden olur. Fazıla çocukluğundan beri sevdiği Mukaddem ile değil, başkasıyla kötü bir evlilik yapar, bu evlilikten cariyeye olmasına varıncaya dek pek çok olay yaşar. Baba-kız ilişkileri açısından Fazıla babası Sai Efendiye çok düşkündür, babasının sözünden çıkmaz. Üvey annesi Calibe, nişanlısı Mukaddem'e iftira attığında bile, Mukaddem'i sevmesine rağmen, babasının sözünden çıkmaz. Fatma Aliye, eş seçiminde ailenin rızasının önemini Fazıla'nın bu davranışıyla gösterir. Kardeşi Şefik ile de bir abla-kardeşten ziyade bir anne gibi ilişkisi vardır. Fatma Aliye'nin yarattığı Fazıla karakteri, babasının sözüne sadık iyi bir evlat, iyi bir kardeş, kendisini sevmeyen eşe dahi anlayışlıdır. Fatma Aliye Hanım bu eserinde aşk konusundaki görüşlerini belirtmiştir. Kendisine göre aşk geçici bir duygudur. Talihsiz olaylar neticesinde ayrılan Mukaddem ve Fazıla'nın yolları tekrar keşişe de, ilişkileri bir ağabey-kardeş sevgisine dönüşmüştür.

Fatma Aliye Hanım, gençlerin zorla evlendirilmesi ve görücü usulü evliliği eleştirir. Ancak evlilik için,

tecrübelerinden dolayı aile büyüklerinin onayının alınmasının önemine değinir. Gençlerin evlenirken, dış görünüşten ziyade maneviyata önem vermelerini önerir. Aşk gibi, mantıkla hareket etmelerini engelleyen duygulara kapılmamalarını öğütler (Yumuşak, 2010, s. 87).

Cumhuriyet Dönemi ise, Osmanlı İmparatorluğu'ndan yeni bir ulus-devlet kurmuştur. Toplumsal hayatta birçok devrimler yapılmıştır. Aile kurumunda pek çok dönüşümler olmuştur. Yeni Medeni Kanun, 17 Şubat 1926'da ilan edilmiştir. Medeni Kanunla çok eşlilik kaldırılmış, evlilik yaşı belirlenerek çocuk yaşta evlilikler önlenmiştir. Eşler arası ilişkide eşitlik gözetilse de bazı maddeler itibariyle kocayı gözetilen maddelerinden dolayı eleştirilmiştir. Bu maddelerden bazıları evin reisinin koca olarak belirlenmesi ve kadının çalışmasının eşinin izine bağlı olmasıdır (Arat, 1998, s. 56). Cumhuriyet Dönemi'nin aldığı bir eleştiri de bürokratlarla halk arasındaki değerlerin karşıtlığıdır. Bürokrat kesim, Batılılaşmayı referans alarak çalışmaları sürdürürken, halk geleneksel değerlerle Batılı hayat tarzı arasında kalmıştır. Bu durumu eserlerinde yansıtan yazarlardan biri de Adalet Ağaoğlu'dur. Cumhuriyet'in ilk yıllarında doğan Ağaoğlu, Osmanlı İmparatorluğu'dan, Cumhuriyet'in ilanına uzanan dönemde, bu iki dönem arası geçişi başarılı bir şekilde analiz etmiştir. Ölmeye Yatmak adlı romanında, okuma aşkı ile yanıp tutuşan ve sonunda bu isteği gerçek olan Aysel karakterini görürüz. Ağaoğlu, cumhuriyet kuşağının sorunlarını, iki dönem arası yaşanan sıkıntıları, dönemin politik ortamını ve yaşanan sorunları Aysel ve ailesi aracılığıyla anlatır. Bir yanda Cumhuriyet'in ilanı, yeni yönetimin idealini gerçekleştirmek isteyen yönetici kadro, öte yanda kendi değerleri ile yaşayan ve yeni hayat tarzını anlamaya çalışan halk vardır. Aysel, cumhuriyet idealini taşıyan kuşağı temsil ederken, babası esnaf, kasabalı Salim Efendi geleneksel değerleri taşıyan halkı temsil eder. Salim Efendi, İsmet Paşa'yı Ankara'ya getiren askerler arasında olsa da, 1940'lı yılların ekonomik ve politik ortamının koşulları neticesinde ceza alınca bürokratlara da kasabasına da kızar ve Ankara'ya taşınır. Babasının muhalif tutumları ise Aysel'in hayatını olumsuz yönde etkiler. Baba-kız ilişkileri açısından Salim Efendi kızına uzaktır, kızının eğitimine devam etmesini istemez. Ancak daha sonra yaşanan bir olay neticesinde kızının eğitimine devam etmesine engel olmaz. Bu olay, Aysel'i evlendirmek istedikleri sırada, Aysel'in başka bir sınıf arkadaşıyla görülmesi yanlış anlaşılınca, babası kızının adının çıktığının düşünülerek en azından bir mesleği olur düşüncesiyle, kızına engel olmaz. Aysel'in annesi Fitnat Hanım ise kendi halindedir. Anne-kız ilişkileri açısından aralarında çatışma vardır. Aysel, okuma hevesiyle yanıp tutuşurken, annesinin kendisini ev işleriyle görevlendirmesine öfke duymaktadır. Hatta ders çalıştığı anda, annesinin iş buyurarak intikam aldığını düşünmektedir. Ağabeyi İlhan ile de ilişkileri çatışmalıdır. Abisi kardeşinin okumasına karşı çıkmaktadır. Babası okumasına izin verse bile, kendisinin engel olacağını belirtir. Aralarındaki bu çatışma hayatları boyunca devam eder. Aysel, aile içinde hep abisinin ön planda tutulmasına da tepkilidir, kendini de bir birey olarak ailesine hatırlatmak ister.

Ölmeye Yatmak romanında Aysel amacına ulaşmış, hatta üniversitede profesör olmuştur. Kendisi gibi akademisyen olan Ömer ile evlenmiştir. Evlilikleri uyum içinde devam etse de, daha sonra Aysel, öğrencisi Engin ile bir ilişki yaşamıştır. Ancak bu birlikteliği de, evliliğini de hatta kendisini de bir otel odasında intihar düşüncesiyle sorgulayacaktır.

Adalet Ağaoğlu, küçük, çekingen, azimli Aysel'den özgür bir kadın yaratmıştır. Aysel, küçük bir çocukken sınıf arkadaşları Aydın, Ali ve Ertürk ile hep mesafeli olmuştur. Özellikle bir bürokratin oğlu olan Aydın'dan çekinmiştir. Hatta ailesinin ev işlerini yaparken, Aydın ile karşılaşmaktan tedirgin olmuştur. Ağaoğlu, bu romanında cumhuriyetin gerçekleştirmek istediği yurttaş düşüncesinin bir eleştirisini sunmaktadır. Kadınlar erkeklerle eşittir, okullara gitmektedirler. Bürokratlar ve aileleri, çocukları için yeniliklere uymak kolaydır. Oysa halk için, özellikle kasabalı Aysel için okumak pek de kolay olmamıştır. Dönemin getirdiği zorluklar, bürokratlar ve halk arasındaki fikir ayrılıkları çatışmalara neden olmuştur.

Bu çalışma kapsamında söz konusu yazarlardan biri de günümüz yazarlarından Ayfer Tunç'tur. Ayfer Tunç, Yeşil Peri Gecesi adlı eserinde talihsiz olaylar neticesinde dağılan bir çekirdek ailenin çocuğu Şebnem'in hikâyesini anlatır. Baba-kız ilişkileri açısından Şebnem ile babasının çocukluk döneminde, sevgi dolu ilişkileri vardır. Ancak babasının geçirdiği kaza sonrasında, hayata küsen babası hayata olan ilgisini yitirir. Anne-kız ilişkileri açısından da, Şebnem ve annesinin iyi ilişkileri, babasının geçirdiği kaza sonrası, annesinin babasını aldatması, başka bir evlilik yapması bu evlilikte üvey babasının Şebnem'e kötü tutumu yüzünden açılır. En sonunda annesi üçüncü bir evlilik yaparak Almanya'ya yerleşir. Tüm bu olayların gölgesinde diğer aile fertlerinin babaannesinin, halasının ve yengesinin annesini ve fiziksel olarak annesine benzeyen Şebnem'e olan kötü tutumları, güzelliğini bir ceza olarak gören Şebnem'i kapak kıızı olmaya iter. Psikolojik olarak sorunlar yaşayan Şebnem, kendini cezalandırmaktadır. Sonrasında sevgilisi Ali'nin de kendisini terk etmesiyle, Osman ile bir evlilik yapar. Eşler arası ilişkileri açısından Osman ile Şebnem'in ilişkisi başlarda iyi gitse de, sonrasında sevginin ve saygının olmadığı bir evliliğe dönüşür. Toplumsal cinsiyet açısından, bu eser, bir kadın olarak Şebnem'in geçmişinde bir erkek dergisinde kapak kıızı olması bir kıyüzlülüğü de gösterir. Ahlak, namus, aile değerleri gibi kavramlara önem veren erkekler, Şebnem'e hem

sahip olmak hem de onu yoldan çıkaran kadın olarak görmektedirler.

Toplumsal hayatta mücadeleler veren kadınlar pek çok haklar elde etmişlerdir ve mücadeleleri devam etmektedir. Aileler geleneksel aileden çekirdek aileye dönüşmüştür. Kadınların tarihsel mücadelesi ise, toplumsal hayatta kadın olmak üzerinden sürmektedir.

2. EĞİTİM VE ÇALIŞMA HAYATI EKSENİNDE KADIN

Aile kurumunun ardından bireyin toplumsallaşmasını sağlayan bir diğer alanda eğitimidir. Eğitim, kişiye bilgi ve beceri kazandırırken, toplumsal amaçlar doğrultusunda arzulan kişilerin yetiştirilmesini sağlar, uluslararası alanda söz sahibi olmanın yolunu açar. Eğitim, toplumsal eşitsizlikleri arttırabileceği gibi azaltılabilir de. Bu çalışmada da söz konusu yazarların eserlerini eğitim ve toplumsal cinsiyet farklılıkları ilişkisini değerlendirilmiştir.

Osmanlı İmparatorluğu'nda kadınların eğitim hakkı kısıtlıydı. Tanzimat Fermanı'nın ilanı ile kadınlar için ilk kez rüştiyeler ve darülluallimatlar açılmıştır. Ulema aileleri ise kız çocuklarına eğitimi evde özel ders alarak sağlamışlardır. George Ohnet'in Volonte adlı eserini Meram adıyla çeviren Fatma Aliye Hanım "nasıl olur da bir kadın böyle iyi çeviri yapar da "diye şaşkınlık yaratmıştır. Ancak bu başarı şaşkıncı değildir. Öğrenme tutkusu ve babasının desteğiyle Fatma Aliye, bu başarıyı elde etmiştir. Öğrenme arzusu için ağabeyi özel ders alırken kapı ardından dersleri dinlemiş, kimya derslerinde gönüllü olarak ağabeyinin laboratuvarında asistanı olmuştur. Muhederat adlı eserinde de Fazıla karakteri, babasının desteğiyle konaklarında eğitim almıştır. İyi derecede Fransızca bilmekte ve piyano çalmaktadır. Fatma Aliye Hanım, eserlerinde kadınların eğitiminin önemine değinir ve kadınların toplumsal hayatta görünür olmasını vurgular. Çok boyutlu düşünen, makaleler yazan, çeviriler yapan ilk kadın yazarımız Fatma Aliye Hanım, eğitim hayatında toplumsal cinsiyet farklılıklarının yaşandığı bir dönemde kadınların sesi olmuştur.

Kadınlar, 1842'de tıp fakültesine bağlı olarak hemşirelik eğitimi almışlardır. Bunu 1858'de rüştiyelerin açılması izlemiştir. Ayrıca 1869'da sanayi mekteplerinde de eğitim görmeye başlamışlardır. 1870'de açılan darülluallimatlar kadınların öğretmen olarak görev yapmasına vesile olmuştur. İlk anayasa olan 1876'da ilan edilen Kanun-i Esasi kadın-erkek herkesin zorunlu ilköğretim eğitimi almasını sağlamıştır. 1911'de idadiler açılmıştır. 1914'te de kadın üniversitesi İnas Darül Fünunu açılmıştır (Yumuşak, 2010, s. 153).

Cumhuriyet'in ilanı ile da eğitim alanında yenilikler yapılmıştır. 3 Mart 1924 tarihli Tevhidi Tedrisat Kanun ile eğitim -öğretim birleştirilmiş, ilköğretim zorunlu hale getirilmiştir. Yönetici kadro kız çocuklarının okumasına, meslek sahibi olmasına önem vermiştir. Ancak bu meslekler, kadının geçimini sağlamasından çok, kadının analığını vurgulaması ve özel alanında kalmasına neden olduğu için eleştirilmiştir. Mesleklerin Tanzimat Döneminde olduğu gibi, cinsiyetçi olması yönüyle bürokratlar eleştirilmiştir. Hatta Medeni Kanun'da kadının çalışabilmesi için eşinin izninin gerekmesi, çalışma hakkı yönünden eleştirilmiştir (Arat, 1998, s. 57).

Adalet Ağaoğlu da, Cumhuriyet idealini taşıyan, gelecekte ulusu adına başarılı bir vatan evladı Aysel karakteri üzerinden eleştirisini yapar. Zorlu mücadelelerin ardından sosyoloji profesörü olan Aysel, her zaman kendisine yönelik kadın algısının sürdüğünü görünce hayal kırıklığına uğrar. Osmanlı'dan yeni bir devlet kuran Cumhuriyet yönetimi ataerkil anlayışı sürdürmektedir (Berktaş, 1998, s. 5).

Günümüze geldiğinde kadınların eğitim görmesi önceki dönemlere göre daha fazladır. Bazı sorunlar olsa da tarih içerisinde kıyasladığımız zaman kazanımlar büyüktür. Meslek seçimlerinde cinsiyetçi yaklaşımlar sürse de kadınlar istedikleri mesleklere sahiptirler. Ayfer Tunç'da Yeşil Peri Gecesi'nde temel karakter Şebnem, olanaklara sahip olmasına rağmen, liseden sonra öğrenimine devam etmemiştir. Ayfer Tunç, eğitilmiş kadın örneğini Şebnem'in bir akrabası olan gazeteci Selda aracılığıyla verir.

Gelişmiş ülkelerin kalkınmasında itici güçlerden biri de kadınların çalışma yaşamında yer almasıdır. Sanayileşme Devrimi'nin oluşturduğu çalışma ilişkileri iş bölümüne göre kurulmuştur. İş bölümü yapılırken cinsiyet ayrımı yapılmıştır. Maliyetleri düşürmek için kadın işgücü temin edilmesi, kadınların çalışması için bir fırsatken, bir dezavantaj da yaratmıştır.

Osmanlı İmparatorluğu'nun sanayileşmesi sürecinde de kadınların katkısı büyük olmuştur. Kadınlar zaten sanayileşme öncesinde de ücretsiz aile işçisi olarak katkı sağlamaktadırlar. 1898'de İstanbul'daki bir kibrit fabrikasında 121 kadın işçi çalışmaktadır. Savaşların neden olduğu işgücü kaybı ile de kadın işgücü artmıştır. 1913 yılında sanayi sektöründe çalışan kadınların oranı %20 iken, bu oran 1915'te %30 olmuştur. Ayrıca Osmanlı kadınları kurdukları derneklerde ve çıkardıkları yayınlarda çalışmanın önemini vurgulamışlardır (Çakır, 2011, s. 363).

Fatma Aliye Hanım'da romanlarında kadınların çalışmasının önemine değinmiştir. Udi romanında Bedia karakteri ut çalarak, Refet romanında Refet öğretmen olarak geçimlerini sağlamışlardır. Bu çalışma

kapsamında değerlendirilen Muhederat romanında Fazıla karakteri de, bir ailenin yanında ailenin çocuğunun dadısı olarak geçimini sağlamıştır. Osmanlı İmparatorluğu'nda kadınlar için açılan okullar, mesleki olarak toplumsal cinsiyet ayrımı yapsa da kadınların geçimlerini sağlamasında öncü olmuştur.

Cumhuriyet'in ilanıyla da gerçekleşen devrimler neticesinde kadınlara erkeklerle eşit eğitim alma hakkı sağlanmıştır. Her ne kadar toplumsal cinsiyet ayrımı sürse de, cumhuriyetin ilk kuşağını oluşturan kadınlar çeşitli mesleklerde görev almışlardır. Adalet Ağaoğlu'nun, Ölmeye Yatmak romanında, Aysel ekonomik özgürlüğünü sağlamıştır. Ancak toplumsal cinsiyet ayrımı sürmüştür. Kuşağının idealini gerçekleştirse de, hayal kırıklığına uğramıştır.

Emeğiyle özel alanda ve kamusal alanda var olma çabası veren kadın, günümüzde de mücadelesini sürdürmektedir. Her meslek gurubunda kadınları görmekteyiz. Ancak çalışma yaşamı verilerini incelediğimizde kadın istihdamının artırılması gerektiği görülmektedir. Kadınların işgücüne katılma oranı %32,4 iken, erkeklerin işgücüne katılma oranı %72,8'dir (TÜİK, 2015).

Kadınların çalışma yaşamında daha da aktif olarak katılabilmeleri için teşvik edici politikalar izlenebilir. Kadın olmak ya da anne olmak çalışma yaşamında bir engel olmamalıdır. Çalışma yaşamına kadınların katılımını arttırmak için daha aktif politikalar izlenmeli ve işverenlerin tutumu denetlenmelidir. Cinsiyet farklılığı çalışma yaşamında bir engel olarak görülmemelidir. Kadınlar ve erkekler farklı özelliklerini kullanarak çalışma yaşamına katkıda bulunabilirler. Amartya Sen'in yapabilirlik yaklaşımı ile kadınlar ve erkekler, farklı katkıları ölçüsünde, çalışma yaşamındaki olumsuzlukları giderebilirler (Kılıç, 2010, s. 338).

3. SİYASET VE ÖZGÜRLÜK EKSENİNDE KADIN

Siyaset ve özgürlük, için kadınlar çetin mücadeleler vermişlerdir. Tarihte kadın olmanın, edilgen olmanın da mücadelesidir bu. Toplumsal bir değişme yaşandığında, değişmesinden korkulan olmuşlardır.

Fatma Aliye Hanım, kalemle erkek yazın dünyasına girerek kadınların sesi olmuştur. Makaleleri ve romanlarıyla kadınların eğitimine ve çalışmasına verdiği önemi göstermiştir. Fatma Aliye, kadınların da erkeklerle eşit olarak kişi haklarından yararlanması görüşündeydi. Fatma Aliye Hanım'ın da öncüsü olduğu kadın hareketleri erken dönem olarak adlandırılmaktadır. Bu dönemde kadınlar, toplumsal konularını güçlendirme, eğitim hakkı, hürriyet ve eşitlik mücadelesini vermişlerdir (Zihnioğlu, 2013, s. 53).

Cumhuriyet'in ilanını izleyen yıllarda, vatanın düşman işgalinden kurtuluşu için erkeklerle omuz omuza cephelerde savaşan kadınlar, devrimlerin gerçekleşmesiyle haklar elde etmişlerdir. 1930'da yerel seçimlerde, 5 Aralık 1934'te genel seçimlerde kadınlara oy kullanma hakkı verilmiştir. Tam bu noktada tartışmalar mevcuttur. Kadınlar, siyasal ve sosyal haklarını elde etmek için mücadele ettiler mi? Yoksa kadınlar, yalnızca yöneticilerin girişimiyle mi bu hakların sahibi oldular?

Kadın hakları için Nezihe Muhiddin ve öncü kadınlar, Türk Kadınlar Birliğini kurmuşlar ve hatta Kadınlar Halk Fırkası kurmuşlardır. Çalışma yaşamında kadın erkek ayrımı olmadan eşit işe eşit ücret verilmesini, kadınların siyasal yaşama aktif katılmasını savunmuşlardır. Seçimlerde aday gösterme girişimleri başarısız olmuştur. Yayın organlarında da Türk Kadınlar Birliğine karşı, cinsiyetçi tutumlar sergilenmiştir. Ancak dönemin şartları içinde Kadınlar Halk Fırkası kapatılmış ve Türk Kadınlar Birliği de kendini fes etmiştir. Siyasi iktidar, kendi belirlediği sınırlar içinde kadınların hareket etmesini istemekteydi (Zihnioğlu, 2013, s. 262).

Adalet Ağaoğlu da Ölmeye Yatmak romanında, yönetici kadroları eleştirmiştir. Kadın ve erkekler için, toplumsal yenilikler sunulsa da ataerkil anlayış değişmemiştir. Adalet Ağaoğlu, bir söyleşisinde bu eleştirisini şu sözlerle yapmıştır: "Cumhuriyet'i, verili olanı gözden geçirme ihtiyacı duydum. Dikkat ederseniz hiçbir kitabımın sonunda öğüt yoktur. Hayatın üstüne kapıyı kapayıp çekmem. Öğüt vermekten, tek doğru budur demekten özellikle kaçınırım" (Andaç, 2005, s. 130).

Nermin Abadan Unat, Cumhuriyet'in yönetici kadrosunun eşit yurttaşlığa dayanan demokrasi anlayışını hedeflediğini, bu durumun kadın sorunlarına yer verilmemesi şeklinde anlaşılmasını belirtir (Unat, 1998, s. 329).

1980 sonrası ve günümüze gelinen süreçte kadın hareketleri, devletin kadınlara tutumunu sorgulamıştır. Kadın hareketleri, kadınlığı merkeze alarak farklı siyasi oluşumlar şeklinde örgütlenmiştir (Çaha, 1996, s. 138).

Ayfer Tunç, Yeşil Peri Gecesi adlı romanında Şebnem karakteri üzerinden kadına bakış açısını anlatır. Şebnem, geçmişte bir erkek dergisinde kapak kızıdır. Bu geçmiş, hiç beklemediği şekilde önüne gelir. Ayfer Tunç, kadın bedenine bakışı, kadını nesne olarak gören anlayışı eleştirir.

Ayfer Tunç, kendisiyle yapılan bir söyleşide iktidar kelimesinin kökenine değinir. İktidar kelimesi, Arapça kader kelimesinden türediğini belirterek, toplumun erkeklerin de kadınların kaderlerini belirlemeye çalıştığı görüşündedir. Bu durum evde tanrısal irade gibi hareket eden erkekler kadını önemsizleştirmeye çalışmaktadır (İnci, 2014, s. 297).

Kadınlar, birçok mücadele vermişlerdir halen de mücadele etmektedirler. Kadın sorunlarının etkin bir şekilde çözümü için siyasal temsilin artırılması ve aktif sosyal politikalar izlenmelidir. Kadına yönelik algı değiştirilmelidir.

Kadının özgürleşmesi, toplumsal cinsiyet farklılıklarının giderilmesiyle yakından ilgilidir. Kadınlar farklılıklarını, kadın olma durumlarını koruyarak kimliklerini şekillendirmeli ve toplum tarafından benimsenmesini sağlamalıdır (Akal, 1994, s. 125).

SONUÇ

Edebiyat, toplumsal yapıdaki değişimleri görmemize ışık tutar. Bu çalışmada da tarihi dönemlerde eserleriyle kadın sorunlarını dile getiren kadın yazarların eserleri değerlendirilmiştir. Osmanlı İmparatorluğu'ndan, Cumhuriyet Dönemine ve günümüze uzanan bir dönemde kadın sorunları irdelenmiştir.

Kadınlar, yalnızca kendilerine çizilen alanda değil, her alanda erkeklerle birlikte yer almanın mücadelesini vermişlerdir. Gerek özel alanda, gerekse kamusal alanda kendilerine çizilen sınırları aşmak istemişlerdir.

Her dönemde endişe kaynağı olan, haklarında tartışmalar olan kadınlar, neyi nasıl yapmaları gerektiğine dair sınırlar çizilen kadınlar özne olarak tarih sahnesine çıkmışlardır. Kadın olmalarının, bir engel oluşturmadığının bilincine varan kadınlar, toplumun kadın algısını değiştirmek istemektedirler.

Üç farklı dönemde, ailede, toplumsal hayatta sorunlarla uğraşan kadınlar, toplum içinde güç kazanmışlardır. Sorunları devam etse de, mücadele tarihini öğrenen kadınlar, zorlukları aşacaklardır. Güçlenen kimlikleri ve farkındalıkları aracılığı ile toplumsal cinsiyet ayrımcılığını ve eşitsizliğini önleyeceklerdir.

KAYNAKÇA

Ağaoğlu, A. (2014). *Ölmeye Yatmak*. İstanbul: Everest Yayınları.

Akal, C. B. (1994). *Siyasi İktidarın Cinsiyeti*. Ankara: İmge Kitabevi Yayınları.

Andaç, F. (2005). *Adalet Ağaoğlu Kitabı*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Arat, Z. F. (1998). Kemalizm ve Türk Kadını. *75 Yılda Kadınlar ve Erkekler* (s. 56). içinde İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları.

Berktaş, F. (1998). Cumhuriyet'in 75 Yıllık Serüvenine Kadınlar Açısından Bakmak. *75 Yılda Kadınlar ve Erkekler* (s. 5). içinde İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları.

Çaha, Ö. (1996). *Sivil Kadın*. Ankara: Vadi Yayınları.

Çakır, S. (2011). *Osmanlı Kadın Hareketi*. İstanbul: Metis Yayınları.

Gürbilek, N. (2014). *Kör Ayna Kayıp Şark* (4.Basım b.). İstanbul: Metis Yayınları.

İnci, H. (2014). *Ayfer Tunç'la Karanlıkta Kelimeler*. İstanbul: Can Yayınları.

Kılıç, A. (2010). Sosyal Politika Reformu Çerçevesinde Kadınlar ve Vatandaşlık. H. Durudoğan, F. Gökşen, B. E. Oder, & D. Yüksek için, *Türkiye'de Toplumsal Cinsiyet Çalışmaları* (s. 382). İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları.

Ortaylı, İ. (2013). *Osmanlı Toplumunda Aile*. İstanbul: Timaş Yayınları.

TÜİK. (2015, Ekim 15). <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=18642>. TÜİK Web sitesi. adresinden alındı

Unat, N. A. (1998). Söylemden Protestoya:Türkiye'de Kadın Hareketlerinin Dönüşümü. *75 Yılda Kadınlar ve Erkekler*. içinde İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları.

Yumuşak, F. C. (2010). *Fatma Aliye:Fatma Aliye'nin Eserlerinde Kadın Sorunları*. İstanbul: Timaş Yayınları.

Zihnioğlu, Y. (2013). *Kadinsız İnkilap*. İstanbul: Metis Yayınları.